

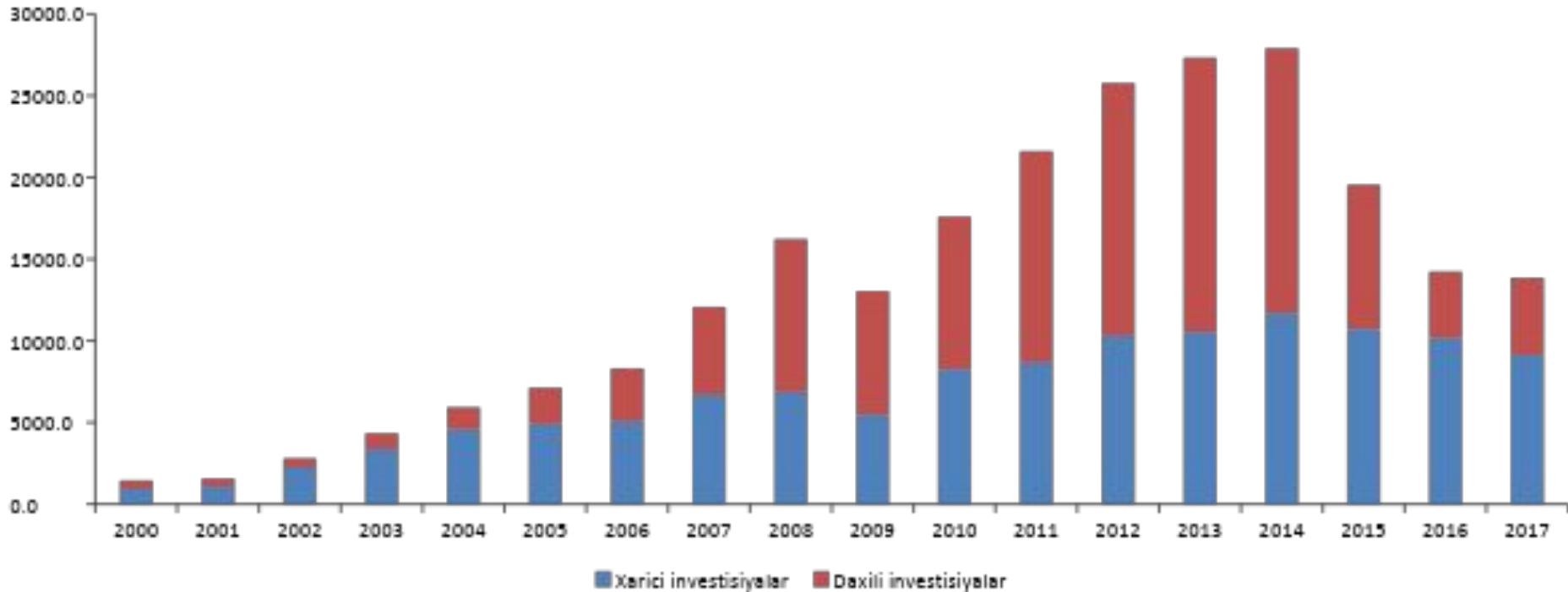
Ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektoruna xarici birbaşa investisiyaların cəlb edilməsi məsələləri

Azər Mehtiyev

Qeyri-neft sektoruna BXİ-in cəlb edilməsi hədəfi

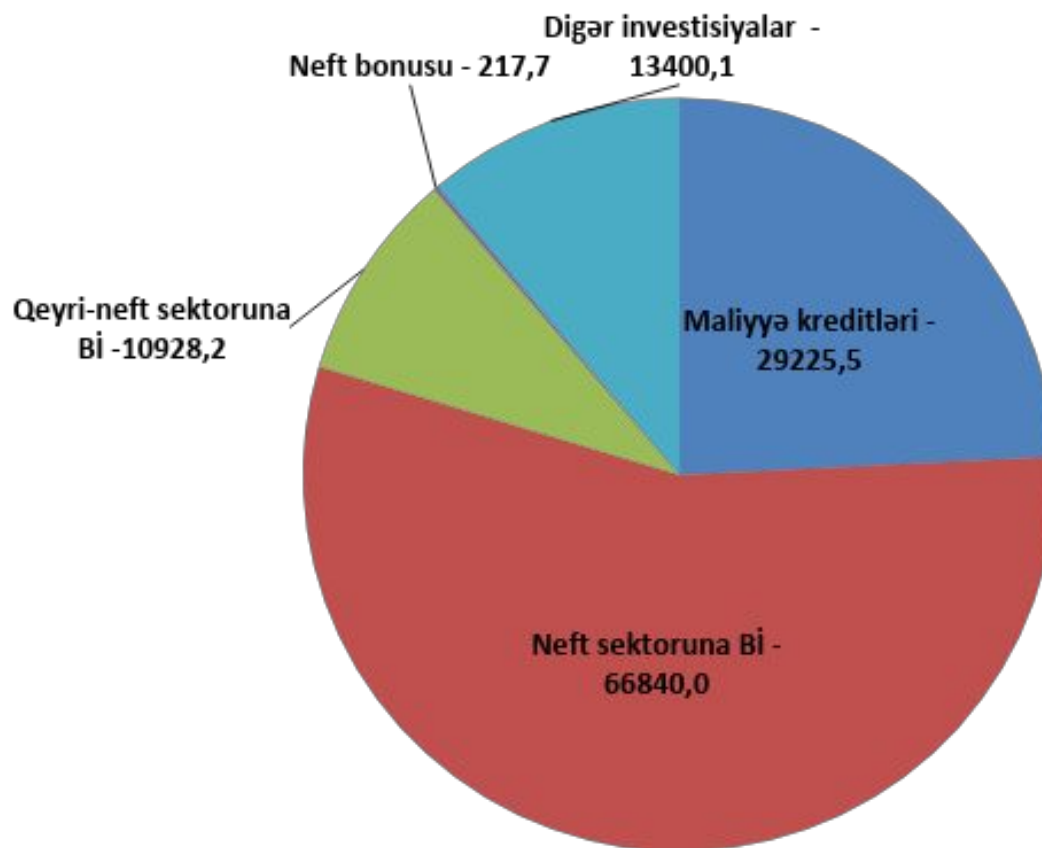
- Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsində 2025-ci ilədək hökumətin nail olmağı qarşısına qoyduğu 4 hədəf indikatorunun birincisi -
“qeyri-neft sektoruna yönəldilmiş BXİ-in qeyri-neft ÜDM-dəki payının 4 faizə çatdırılması” (2015-ci ildə 2,6 faiz olub) kimi müəyyən edilib.

2000-2017-ci illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatına yönəldilən investisiyalar, mln. ABŞ dolları

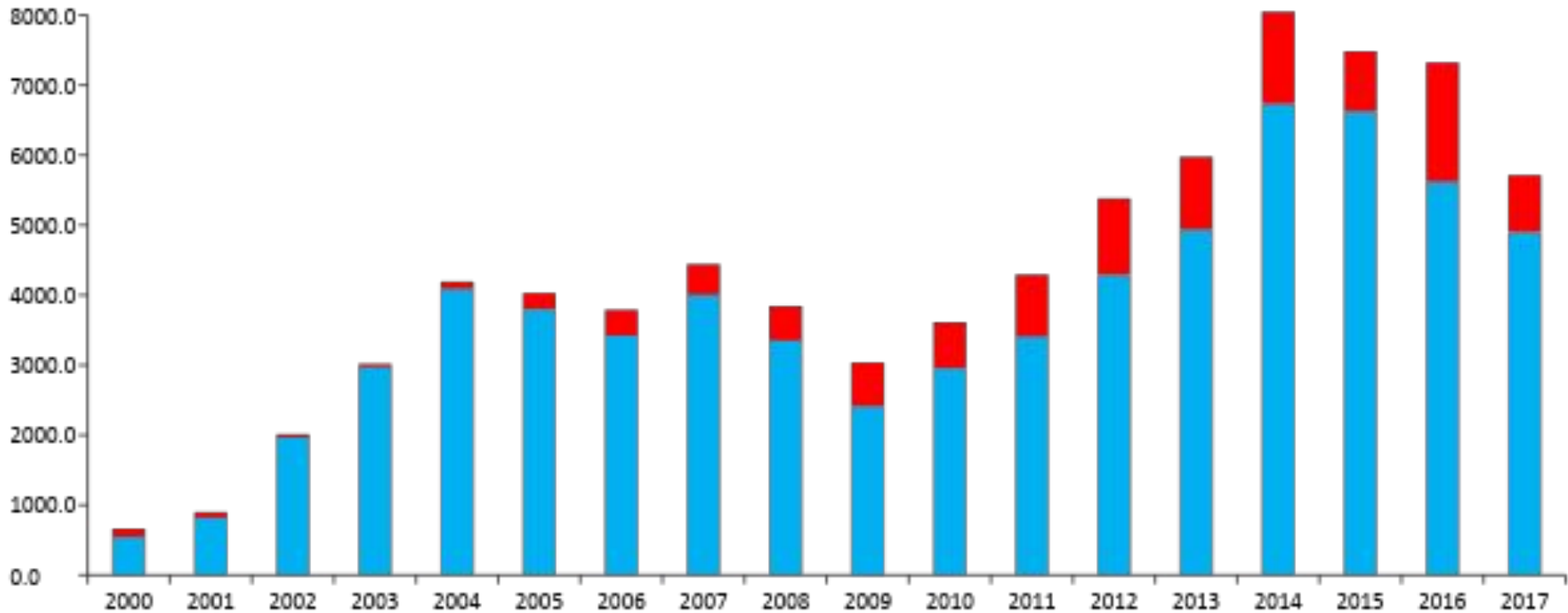

2000-2017-ci illər dövründə ölkə iqtisadiyyatına **240621.4 mln. ABŞ dolları** məbləğində investisiya yönəldilib. Bunun: 120.6 mlrd-ı xarici, 120.0 mlrd. dolları isə daxili investisiyalar olub.

2000-2017-ci illərdə cəmi xarici investisiyaların tərkibi (mln. ABŞ dolları)

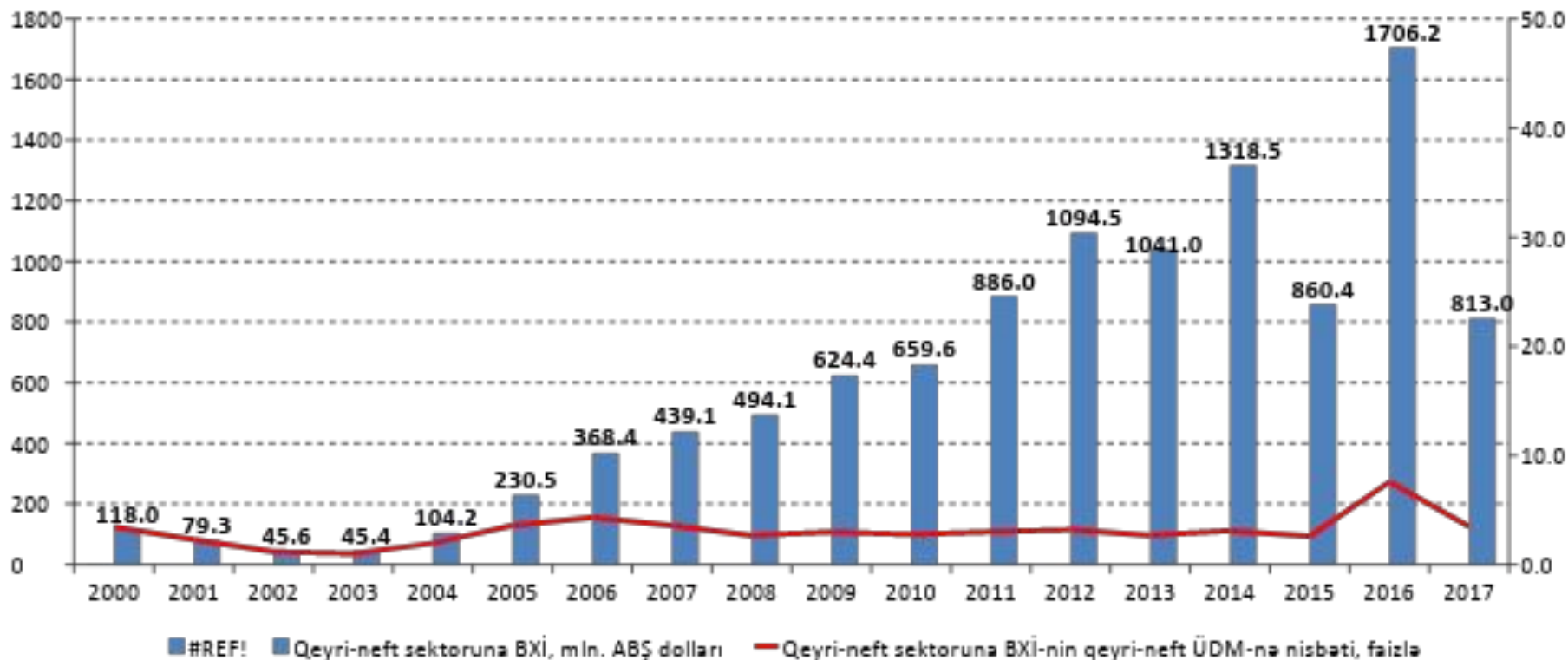

Neft və qeyri-neft sektorlarına yönəldilən birbaşa xarici investisiyaların dinamikası. mln. ABŞ dolları

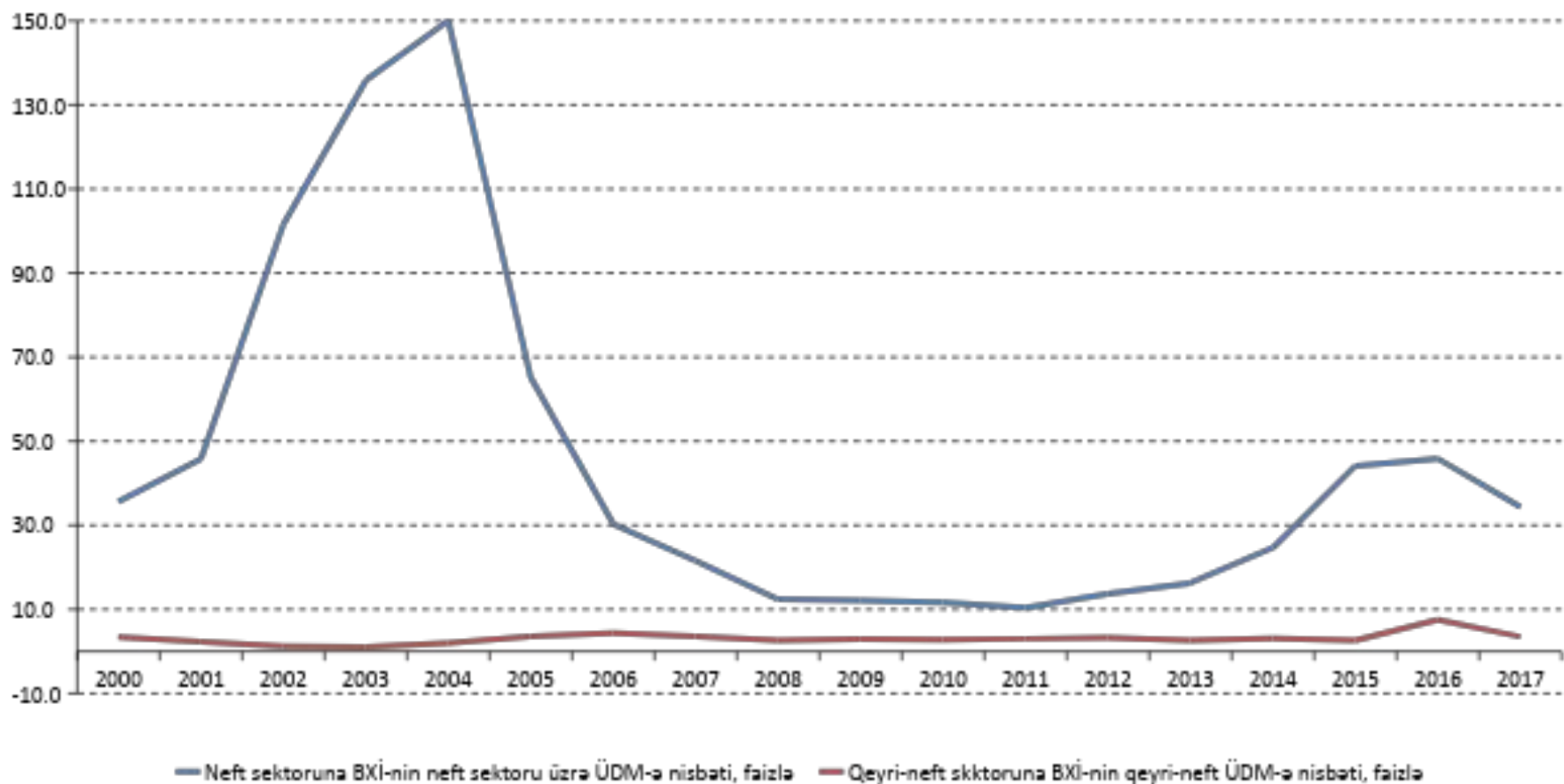
2000-2017-ci illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatına yönəldilən **77.8 mlrd. dollar** BXİ-nin 66.8 mlrd. dolları yaxud **85.9%-i** neft sektorunda, qalan 19.9 mlrd. dolları (**14.1%-i**) isə qeyri-neft sahələrində reallaşdırılıb.

Qeyri-neft sektoruna BXİ-nin illər üzrə dinamikası (mln. ABŞ dolları) və onun qeyri-neft ÜDM-nə nisbəti (faizlə)

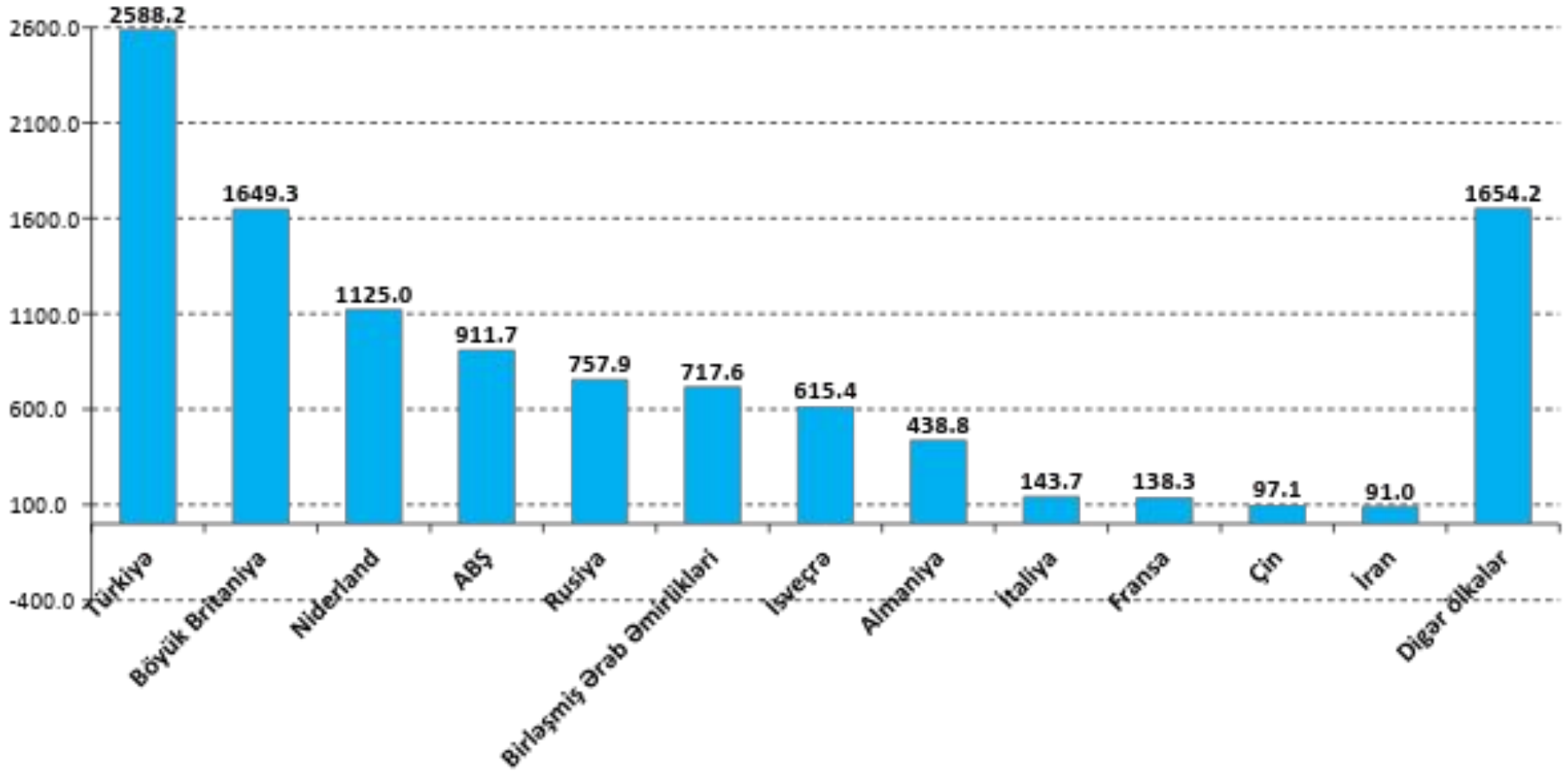

2015-2017-ci illərdə qeyri-neft sektoruna BXİ-də kəskin dalğalanma (volotillik) baş verib: belə investisiyalar əvvəlki illə müqayisədə 2015-ci ildə 34.7% azalıb, 2016-cı ildə 98.3% artıb (1.7 mlrd. dollar səviyyəsinə çatıb), 2017-ci ildə isə yenidən 52.4 faiz (yəni 2 dəfədən çox) azalıb

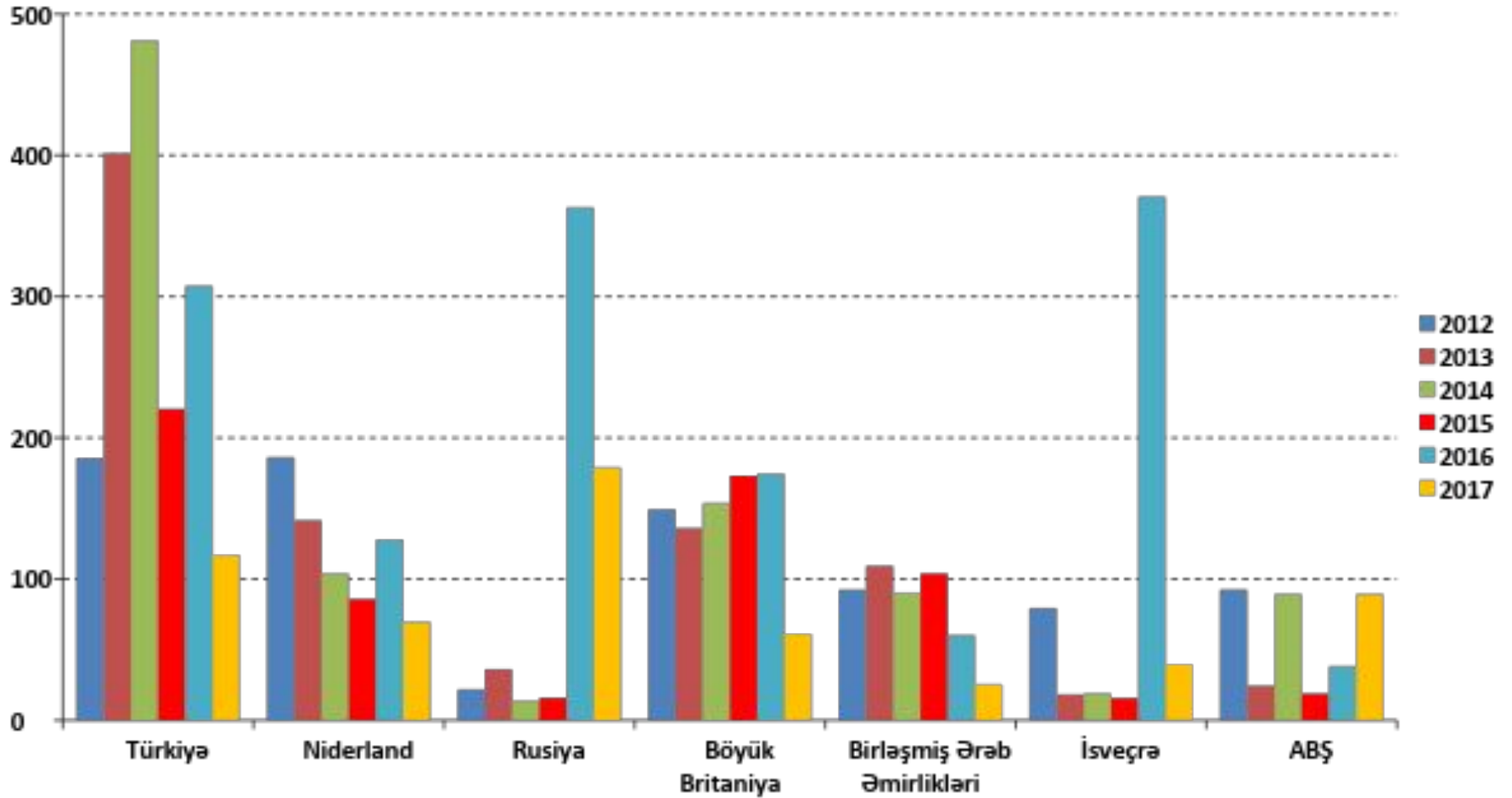
Neft və qeyri-neft BXİ-nin neft və qeyri-neft ÜDM-ə nisbəti

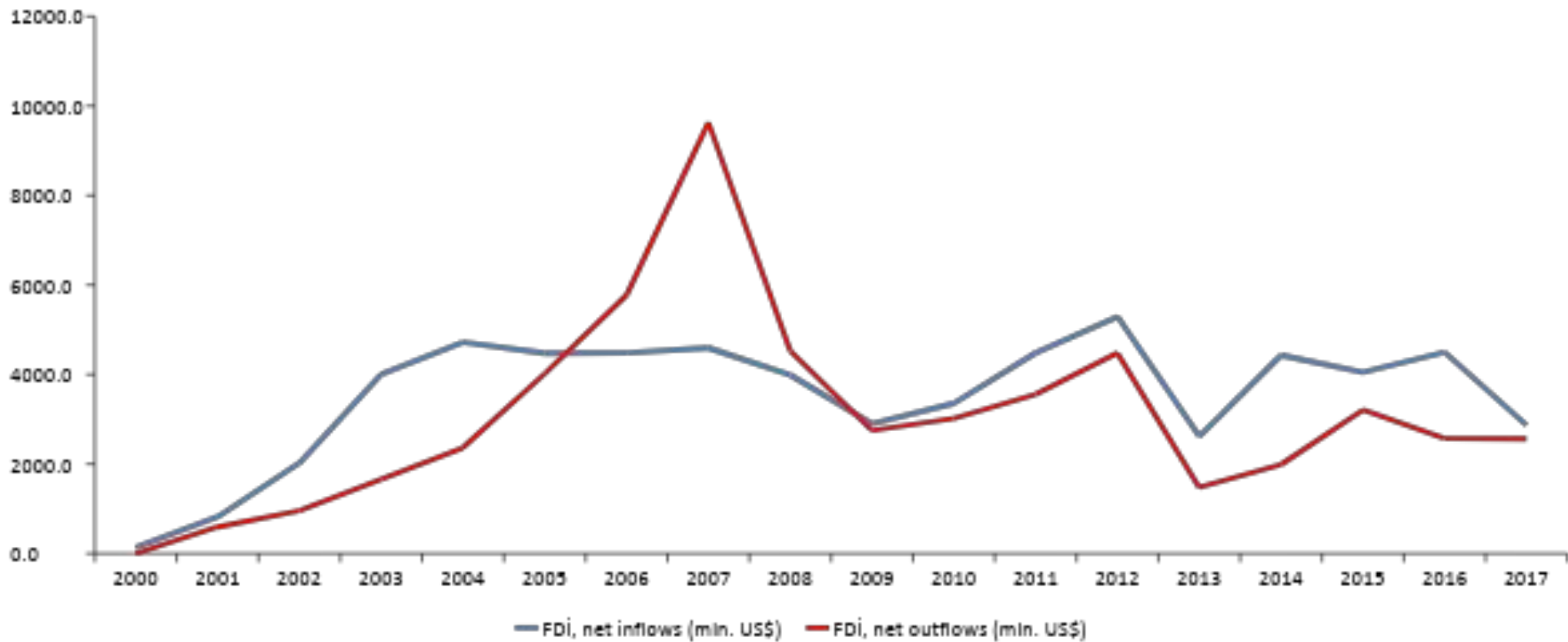
2000-2017-ci illər dövründə Azərbaycanın qeyri-neft sektoruna axan BXİ-nin mənşə ölkələri

Qeyri-neft sektoruna cəlb edilmiş BXİ-da yüksək paya malik bəzi ölkələr üzrə son 6 ilin dinamikası, mln. ABŞ dolları

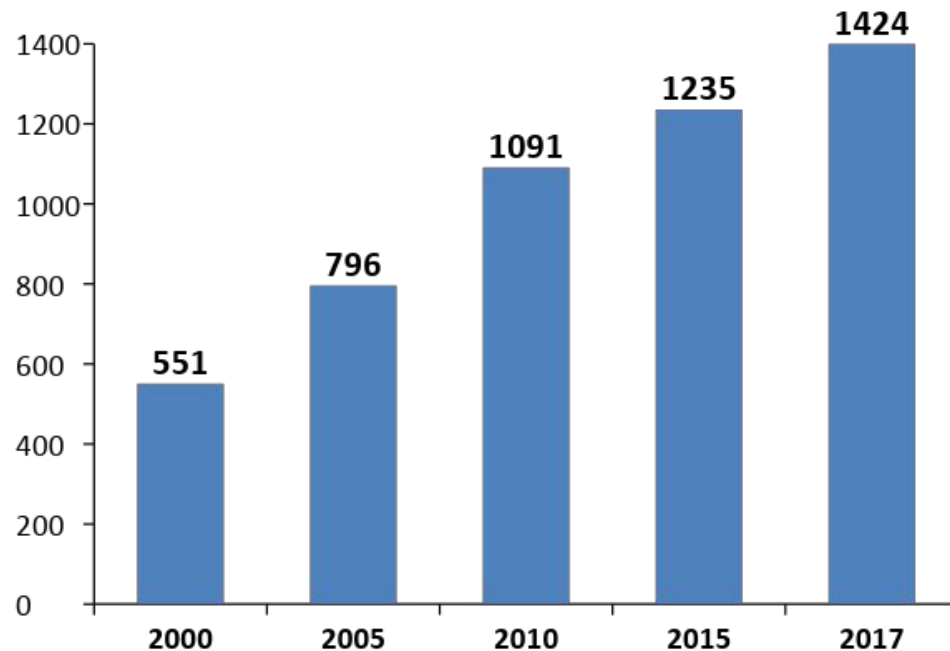
Tədiyə Balansı üzrə BXİ-in axını

Birgə və xarici müəssisələrin sayı, cəmi

2017-ci ildə fəaliyyət göstərən birgə və xarici investisiyalı müəssisələrin:

- 528-i (37%-i) ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahəsində,
- 271-i (19.0%-i) sənayedə (neft-qaz sənayesi də daxil olmaqla),
- 151-i (10.6%-i) peşə, eimi və texniki fəaliyyət sahəsində,
- 148-i (10.3%-i) ticarət və anbar təsərrüfatında,
- 41-i (2.9%-i) informasiya və rabitə sahəsində,
- 41-i (2.9%-i) tursitlərin yerləşdirilməsi və icyimai iaşə işlərində,
- 30-u (2.1%-i) isə kənd təsərrüfatı və balıqçılıq sahələrində fəaliyyət göstərüb

BXİ hansı ölkələrə axır?

- BXİ-nin cəlb edilməsi üçün xarici investorların ölkə və onun gözlənilən inkişaf perspektivləri haqqında, ölkədə biznes və investisiya mühiti, bu mühitdə baş verən dəyişikliklər barəsində kifayət qədər məlumatı olmalıdır.

Dunning və Lundan (2008) bu və ya digər ölkəyə daxil olan BXİ-nin motivasiya mənbəyindən asılı olaraq bu cür investisiyaların 4 tipini fərqləndirirlər:

- i) ölkənin təbii resurslara malik olması;
- ii) təyinat ölkəsində bazarın miqyası və əlçatanlığı;
- iii) daxili bazarda firmanın strateji aktivlərə sahib olması; və
- iv) istehsalın səmərəliliyinin yüksəldilməsi hesabına xərclərə qənaət niyyəti

İnvestorlar Azərbaycanı necə və haradan tanıyırlar?

- Son illərin investisiya stimulları
- 51 ölkə ilə iqtisadi əməkdaşlıq sahəsində sazişlər, 47 ölkə ilə ikitərəfli investisiya müqavilələri
- AzPROMO saytında 3 dildə məlumatlar, amma məhdud informasiya
- ABŞ Dövlət Departamentinin İqtisadi və Biznes İşləri Bürosu tərəfindən hazırlanan və departamentin saytında yerləşdirilən hesabat
- Vergilər nazirliyinin saytında “Azərbaycan Respublikasında xarici investisiyalar üçün əlverişli vergi mühiti” adlı material
- ...

BXi-la bağlı qərarlara təsir edən amillər

- DB-nin “Qlobal investisiyaların rəqabətqabiliyyətliliyi hesabatı 2017-2018: xarici investor perspektivləri və siyasət nəticələri”

Dünyanın bir sıra ölkələrində fəaliyyət göstərən 754 beynəlxalq şirkətin rəhbərləri arasında keçirdikləri sorğunun nəticələri

- 1) ölkədə siyasi sabitlik və təhlükəsizlik (sorguda iştirak edənlərin 50%-i son dərəcə vacib, 37%-i isə vacib kimi qeyd edib);
- 2) hüquqi və tənzimləyici mühit (müvafiq olaraq 40% və 46%);
- 3) daxili bazarın miqyası (42% və 38%);
- 4) makroiqtisadi sabitlik və mübadilə kursu (34% və 44%)
- 5) işçilərin bacarıq və qabiliyyətləri (28% və 45%),
- 6) yaxşı fiziki infrastruktur (25% və 46%),
- 7) aşağı vergi dərəcələri (19% və 39%),
- 8) aşağı əmək və material xərcləri (18% və 35%),
- 9) torpaq və daşınmaz əmlakın əlçatanlığı (14% və 28%) və
- 10) daxili bazarda maliyyə resurslarına əlçatanlıq (16% və 28%)

Hüquqi və tənzimləyici mühit

- Sorğuda iştirak edən şirkət rəhbərləri hesab edirlər ki, ölkədə tənzimləmənin (qanunvericilik praktikasının) **öncədən başa düşülən və proqnozlaşdırıla bilən olması** son dərəcə vacibdir.

Xüsusilə əhəmiyyətli amillər:

- dövlət qurumlarının **davranışlarında şəffaflyq** və bu davranışların proqnozlaşdırıla bilən olması (37% son dərəcə vacib, 45% isə vacib hesab edib),
- qanunvericilikdə **investisiyaların qorunmasına təminat** verilməsi (uyğun olaraq, 45% və 36%),
- biznesə başlamanın asan olması və **mülkiyyətin qorunması** (36% və 41%) kimi amillər hesab olunur.

İnvestisiya stimulları (21% və 35%), ticarət sazişlərində preferensiyalar (14% və 40%) və ikitərəfli (ölkələrarası) investisiya sazişlərinin olması (15% və 36%) kimi amillər isə sıralanmanın aşağısında qərarlaşıb.

İnvestorlar Azərbaycanı necə və haradan tanıyırlar?

- EU Business Climate Report Azerbaijan 2018
- “Doing Business” indeksi
- Dünya İqtisadi Forumunun Qlobal Rəqabətqabiliyyətlilik İndeksi
- The Heritage Foundation fondunun İqtisadi Azadlıq İndeksi
- Beynəlxalq Şəffaflıq təşkilatının “Korrupsiyaya həssaslıq” indeksi
- Avropa Palatasının “Biznes üçün ən yaxşı Avropa ölkələri-2018”
(Doing Business və Korrupsiyaya həssaslıq” indeksləri əsasında hazırlanır)
- Foreign Policy jurnalı və Amerika Sülh Fondunun (The Fund for Peace) hər il açıqladığı Dövlətlərin Kövrəklik İndeksi (*Fragile States Index*)
- Dünya Bankının Dövlət İdarəetməsinin Keyfiyyəti (Governance Matters) indeksi
- Böyük Britaniyanın The Legatum Institute analitik mərkəzinin Legatum Tərəqqi İndeksinin (*The Legatum Prosperity Index*)

BXI-nin artırılması üçün islahatlar

- xüsusilə dövlət idarəetməsində şəffaflığın və hesabatlılığın artırılması və korrupsiyanın aradan qaldırılması;
- mülkiyyət hüququnun qorunmasının təmin edilməsi;
- müstəqil və ədalətli məhkəmə sisteminin qurulması;
- iqtisadi azadlıqların genişləndirilməsi;
- hüquqi və tənzimləyici mühitin yaxşılaşdırılması;
- BXİ-nin cəlb edilməsi üzrə hökumətin vahid siyasətinin hazırlanması və qəbul edilməsi;
- “Rəqabət Məcəlləsi”nin, “Xarici investisiyaların qorunması haqqında” yeni qanunun qəbul edilməsi və s..

Suallar?